

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA GOSPODARKI, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ**

z dnia 29 maja 2003 r.

w sprawie minimalnych wymagań dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy pracowników zatrudnionych na stanowiskach pracy, na których może wystąpić atmosfera wybuchowa

(Dz. U. z dnia 24 czerwca 2003 r.)

Na podstawie art. 237¹⁵ § 2 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy (Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94, z późn. zm.) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1

Przepisy ogólne

§ 1. Rozporządzenie określa minimalne wymagania dotyczące poprawy bezpieczeństwa i higieny pracy pracowników wykonujących prace na stanowiskach, na których z przyczyn wynikających z cech miejsca pracy, urządzeń lub substancji może wystąpić atmosfera wybuchowa.

§ 2. Przepisów rozporządzenia nie stosuje się do:

- 1) używania urządzeń spalających paliwa w stanie gazowym;
- 2) używania środków do transportu lądowego, morskiego, lotniczego lub wodnego, do których stosuje się w tym zakresie postanowienia:
 - a. Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR), sporządzonej w Genewie dnia 30 września 1957 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 194, poz. 1629),
 - b. Regulaminu międzynarodowego przewozu kolejami towarów niebezpiecznych (RID), stanowiącego aneks I do załącznika B Przepisy ujednoczone o umowie międzynarodowego przewozu towarów kolejami (CIM) do Konwencji o międzynarodowym przewozie kolejami (COTIF), sporządzonej w Bernie dnia 9 maja 1980 r. (Dz. U. z 1985 r. Nr 34, poz. 158, z 1997 r. Nr 37, poz. 225 oraz z 1998 r. Nr 33, poz. 177 i 178);
- 3) produkcji, przechowywania, używania oraz transportu materiałów wybuchowych, materiałów samoreaktywnych i nadtlenków organicznych;
- 4) zakładów górniczych podziemnych oraz odkrywkowych, do których stosuje się przepisy dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy, prowadzenia ruchu oraz zabezpieczenia przeciwpożarowego w tych zakładach;
- 5) miejsc pracy przeznaczonych bezpośrednio do leczenia ludzi.

§ 3. Użyte w rozporządzeniu określenia oznaczają:

- 1) atmosfera wybuchowa - mieszaninę palnych gazów, par, mgieł lub pyłów z powietrzem, w której, po zainicjowaniu źródłem zapłonu, spalanie rozprzestrzenia się samorzutnie na całą mieszaninę;
- 2) miejsce, w którym mogą wystąpić atmosfery wybuchowe - przestrzeń, w obrębie której mogą wystąpić stężenia substancji łatwopalnych określone granicami wybuchowości, wymagające zastosowania środków mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa i ochronę zdrowia zatrudnionych tam pracowników;
- 3) czynności niebezpieczne - działania mogące zainicjować zapłon i wybuch atmosfery wybuchowej;
- 4) stężenie stanowiące zagrożenie - atmosferę wybuchową w miejscu pracy, gdzie składnik palny występuje w stężeniu wyższym niż wartość dolnej granicy wybuchowości mieszaniny wybuchowej;

-
- 5) stężenie niewymagające zastosowania środków zapobiegawczych - atmosferę wybuchową, w której składnik palny występuje w stężeniu niższym niż wartość dolnej granicy wybuchowości mieszaniny wybuchowej.

Rozdział 2

Minimalne wymagania dla stanowisk pracy, w których mogą wystąpić atmosfery wybuchowe

§ 4. 1. Na stanowiskach pracy, na których mogą występować atmosfery wybuchowe, dokonuje się okresowej, nie rzadziej niż raz w roku, oceny ryzyka, a zwłaszcza:

- 1) prawdopodobieństwa i częstotliwości występowania atmosfer wybuchowych;
- 2) prawdopodobieństwa występowania oraz uaktywniania się źródeł zapłonu, w tym wyładowań elektrostatycznych;
- 3) identyfikacji i oceny zagrożeń wybuchem stwarzanych przez urządzenia techniczne oraz procesy pracy, a także stosowane surowce i półprodukty;
- 4) oceny skali przewidywanych niepożądanych skutków.

2. Ocena ryzyka stwarzanego przez atmosfery wybuchowe powinna obejmować miejsca, które są lub mogą być połączone otworami z miejscami, w których występują takie atmosfery.

§ 5. 1. Pracodawca posiada dokument zabezpieczenia stanowiska pracy przed wybuchem i dokonuje jego okresowej aktualizacji.

2. Dokument zabezpieczenia przed wybuchem, zwany dalej "dokumentem", powinien zawierać:

- 1) informacje o identyfikacji atmosfer wybuchowych i ocenę ryzyka wystąpienia wybuchu;
- 2) informacje o podjętych odpowiednich środkach zapobiegających wystąpieniu zagrożeń wybuchem, sporządzone w formie zestawienia;
- 3) wykaz miejsc pracy zagrożonych wybuchem wraz z ich klasyfikacją;
- 4) deklarację, że stanowiska pracy i narzędzia pracy, a także urządzenia zabezpieczające i alarmujące, są zaprojektowane, używane i konserwowane z uwzględnieniem zasad bezpieczeństwa.

3. Dokument powinien być sporządzony przed dopuszczeniem stanowiska pracy do eksploatacji. Zawarte w dokumencie informacje powinny być przekazane pracownikom zatrudnionym na stanowiskach pracy zagrożonych wybuchem w sposób przejrzysty i zapewniający właściwe wykorzystanie dróg ewakuacyjnych.

4. Dokument powinien być weryfikowany w przypadku, jeżeli na stanowisku pracy, w jego wyposażeniu w niezbędny sprzęt lub narzędzia albo w organizacji pracy zostały wprowadzone istotne zmiany.

5. Przy sporządzaniu dokumentu mogą być wykorzystane inne dokumenty dotyczące oceny ryzyka.

§ 6. Miejsca pracy, w których mogą wystąpić atmosfery wybuchowe, powinny być sklasyfikowane z uwzględnieniem podziału na strefy zagrożenia wybuchem, zgodnie z normą PN-EN 1127-1:2001 "Zapobieganie wybuchowi i ochrona przed wybuchem".

§ 7. 1. Przed podjęciem pracy na stanowiskach, na których występują zagrożenia stwarzane przez atmosfery wybuchowe, pracownicy powinni odbyć szkolenia stanowiskowe, powtarzane w okresach przewidzianych w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 28 maja 1996 r. w sprawie szczegółowych zasad szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz. U. Nr 62, poz. 285).

2. W miejscach pracy określonych w dokumencie prace należy wykonywać zgodnie z pisemnymi instrukcjami przygotowanymi przez pracodawcę.

3. Prace wykonywane w miejscach zagrożonych wybuchem niewynikające z instrukcji wymagają pisemnego zezwolenia w trybie ustalonym przez pracodawcę.

§ 8. 1. W celu zapobiegania możliwości powstania atmosfer wybuchowych o takich stężeniach składnika palnego, że w razie wybuchu mogłyby stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa i zdrowia pracowników, pracodawca powinien podjąć, zależnie od rodzaju i miejsca ich występowania, odpowiednie działania organizacyjne i techniczne.

2. Działania podejmowane przez pracodawcę powinny stwarzać takie warunki pracy, aby mogła być wykonywana w sposób bezpieczny.

3. Podejmując działania organizacyjne i techniczne, pracodawca powinien:

- 1) zapobiegać tworzeniu się atmosfer wybuchowych, a jeżeli jest to niemożliwe, dążyć do wyeliminowania źródeł zapłonu;
- 2) stosować środki zmniejszające skutki wybuchu w celu zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony zdrowia pracowników.

§ 9. 1. Pracodawca powinien przedsięwziąć konieczne środki w celu zapewnienia, że stanowisko pracy, urządzenia i narzędzia tam stosowane oraz wszelkie inne urządzenia udostępnione pracownikom zostały zaprojektowane, skonstruowane, zmontowane, zainstalowane, a także używane i konserwowane w sposób minimalizujący zagrożenie wybuchem. W przypadku zaistnienia wybuchu zasięg jego oddziaływania powinien ograniczyć się tylko do stanowiska pracy i znajdujących się tam urządzeń na skutek zastosowania przez pracodawcę sposobów uniemożliwiających jego przejście w detonację i rozprzestrzenianie się fali detonacyjnej.

2. Przed przekazaniem do eksploatacji stanowiska pracy, na którym może występować atmosfera wybuchowa, powinna być dokonana jego ocena pod względem zastosowanych zabezpieczeń zapobiegających zainicjowaniu wybuchu lub ograniczających jego skutki.

3. W przypadku gdy ocena, o której mowa w ust. 2, wykaże taką potrzebę, powinno się:

- 1) zapewnić utrzymanie pracy urządzeń i systemów zabezpieczających w stanie bezpiecznego funkcjonowania, nawet w przypadku odcięcia dopływu energii, niezależnie od pracy pozostałych instalacji;
- 2) zapewnić możliwość sterowania ręcznego, zastępującego sterowanie automatyczne, pod warunkiem że takie sterowanie nie ma wpływu na obniżenie poziomu bezpieczeństwa; czynności te mogą wykonywać jedynie pracownicy, którzy odbyli szkolenie stanowiskowe;
- 3) przewidzieć, w przypadku wyłączenia awaryjnego, sposoby rozproszenia skumulowanej energii lub odcięcia jej w taki sposób, aby nie stanowiła zagrożenia.

§ 10. 1. Jeżeli dokument nie przewiduje inaczej, urządzenia i systemy zabezpieczające dla wszystkich stanowisk pracy, na których mogą wystąpić atmosfery wybuchowe, powinny być dobrane zgodnie z kategoriami właściwymi dla stref zagrożenia wybuchem, określonych w normie PN-EN 60079-10:2002 "Urządzenia elektryczne w przestrzeniach zagrożonych wybuchem. - Część 10: Klasyfikacja obszarów zagrożonych wybuchem".

2. Maszyny, urządzenia i systemy zabezpieczające oraz towarzyszące im urządzenia mogą być uruchomione tylko wtedy, gdy dokument określa warunki ich używania w atmosferach wybuchowych w sposób bezpieczny.

§ 11. 1. W przypadku uwolnienia się palnych gazów, par, mgieł lub pyłów należy w sposób bezpieczny ograniczyć ich rozprzestrzenianie lub zneutralizować je w inny odpowiedni sposób.

2. Jeżeli atmosfera wybuchowa zawiera różne palne gazy, pary, mgły lub pyły, powinny być zastosowane środki zabezpieczające, odpowiednie do największego zagrożenia.

§ 12. 1. Na stanowiskach pracy, na których istnieje możliwość powstania atmosfer wybuchowych zawierających składnik palny w takim stężeniu, że mogą one stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa i zdrowia pracowników, pracodawca powinien nadzorować pracę zgodnie z oceną ryzyka i przy użyciu odpowiednich środków technicznych.

2. Przy wejściach do pomieszczeń, gdzie znajdują się miejsca, w których występują atmosfery wybuchowe, powinno być umieszczane oznakowanie w kształcie trójkąta z czarnym obramowaniem. Wewnątrz obramowania powinny być umieszczone czarne litery "Ex" na żółtym tle.

3. Pracodawca ustala sposób sygnalizowania stanów awaryjnych związanych z wystąpieniem atmosfery wybuchowej za pomocą urządzeń sygnalizacyjnych akustycznych lub wizualnych, w celu umożliwienia pracownikom wycofania się z miejsc zagrożonych wyraźnie oznakowanymi drogami ewakuacyjnymi.

§ 13. 1. Pracodawca odpowiedzialny za miejsce pracy, w którym występują atmosfery wybuchowe, powinien koordynować wszelkie prace wykonywane przez pracowników różnych przedsiębiorstw oraz wdrażać wszystkie środki zaradcze dotyczące bezpieczeństwa i zdrowia pracowników.

2. Pracodawca odpowiedzialny za miejsce pracy określa w dokumencie cel koordynacji, a także procedury i środki jej wdrażania.

§ 14. 1. Podejmując działania zmierzające do zapobiegania zainicjowaniu zapłonu atmosfer wybuchowych, należy uwzględnić środki ograniczające prawdopodobieństwo wystąpienia wyładowania elektrostatycznego, jeżeli pracownik lub jego otoczenie są nośnikiem lub źródłem takiego ładunku, zgodnie z normą PN-E-05204:1994 "Ochrona przed elektrycznością statyczną. Ochrona obiektów, instalacji i urządzeń. Wymagania".

2. Pracodawca zapewnia pracownikom odpowiednie środki ochrony indywidualnej wykonane z materiału, który nie będzie powodował wyładowań elektrostatycznych, w wyniku których mogłoby nastąpić zainicjowanie zapłonu atmosfery wybuchowej według normy PN-EN 1149-1 "Odzież ochronna. Właściwości elektrostatyczne".

Rozdział 3

Przepisy przejściowe

§ 15. Miejsca pracy eksploatowane przed dniem wejścia w życie rozporządzenia, w których mogą powstać atmosfery wybuchowe, powinny być dostosowane do wymogów określonych w rozporządzeniu w terminie do 24 miesięcy od dnia jego wejścia w życie.

Rozdział 4

Przepis końcowy

§ 16. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia.